

ע"פ 12288/04/15 - כל בו חצי חנים בע"מ, יוסף אנטר, גלעד ז'אק, ג.מ. נתיבי עפר בע"מ, גולן עוזרי נגד מדינת ישראל/המשרד לאיכות הסביבה

בית המשפט המחוזי מרכז-לוד

10 נובמבר 2015

ע"פ 12288-04-15

לפני: כב' השופט יעקב שפסר, אב"ד

כב' השופט צבי דותן

כב' השופט ד"ר שמואל בורנשטיין

המערערים:

1. כל בו חצי חנים בע"מ

2. יוסף אנטר

3. גלעד ז'אק

4. ג.מ. נתיבי עפר בע"מ

5. גולן עוזרי

ע"י ב"כ עו"ד ליאור דגן ועו"ד סיון לב

נגד

המשיבה:

מדינת ישראל/המשרד לאיכות הסביבה

ע"י ב"כ עו"ד אמיר ברק

פסק דין

1. לפנינו ערעור על פסק דינו של בית משפט השלום בראשון לציון (סה"נ כב' השופט א' הימן) בת"פ 29682-08-12, שבו הרשיע את כל המערערים בעבירה של **זיהום מים**, לפי סעיפים 20ב' (א+ב) ו- 20כ"א (א) לחוק המים תשי"ט-1959, ובעבירה של **לכלוך רשות הרבים**, לפי סעיפים 2, 13(ב) (1) לחוק שמירת הניקיון התשמ"ד-1984; וכן הרשיע את המערערים 2, 3, 5 בהפרת חובתם של נושאי משרה לפי סעיף 20כ"ב לחוק המים תשי"ט-1959, וכן בהפרת אחריות נושא משרה (לכלוך רשות הרבים), לפי סעיף 15 לחוק שמירת הניקיון התשמ"ד-1984.

בית המשפט גזר על המערערים קנסות כספיים: המערערת 1 - קנס בסך ₪300,000. המערער 2 - קנס בסך ₪35,000. המערער 3 - קנס בסך ₪20,000. המערערת 4 - קנס בסך ₪200,000. המערער 5 - קנס בסך ₪20,000, וכן התחייבות של כל אחד מהם להימנע מביצוע העבירות בהן הורשעו.

כתב האישום

2. כעולה מכתב האישום, ביום 19.2.2006 התקשרה חברת קופר-לי חברה להשקעות ועסקים בע"מ, בחוזה עם עיריית הוד השרון, כדי לבצע, בין היתר, פרויקט של עבודות פיתוח תשתיות בשטח הסמוך לרחוב הירקון וכביש 402 בהוד השרון.

המערער 1 הנשלטת אף היא ע"י בעליה של חברת קופר-לי, פיקחה על ביצוע הפרויקט וניהלה אותו באמצעות בעלי תפקידים מטעמה וקבלני משנה.

המערער 2, מהנדס במקצועו, היה אחראי מטעם המערער 1 על כל עבודות הבינוי והפיתוח בפרויקט ומי שניהלו.

המערער 3, מהנדס במקצועו, היה מנהל ביצוע בפרויקט מטעם המערער 1.

המערער 4 היא החברה המבצעת את עבודות הפיתוח ונשכרה לשם כך ע"י המערער 1,

והמערער 5 היה בעליה, ואף מנהל פיתוח בפרויקט.

בשטח הפרויקט עברו קוי מקורות וקוי סניקה, דבר שהיה ידוע למערערים.

במהלך ביצוע הפרויקט, הוחלט ע"י המערערים 2, 3, 5 על האזור שבו יותקנו ספסלי ישיבה, ואח"כ סימנו המערערים 3, 5 את הנקודות שבהן יבוצעו קידוחים בעומק של 4 מטרים, לביסוס הספסלים. בסיוור שערך המפקח מטעם העירייה על הפרויקט, מר דוד קופל, ביחד עם המערער 5, ראה המפקח כי בשטח הפרויקט מתבצע קידוח, ונאמר לו כי מתוכננים קידוחים לביסוס ספסלים, בעומק 4 מטרים. בעקבות זאת הורה המפקח להפסיק את הקידוחים בטיילת הנחל. בהמשך נכתב ע"י המפקח ביומן העבודה כי "אין לבצע קידוחים מכל סוג שהוא בשצ"פ הנחל. במקום קוי מקורות וקוי סניקה עירוני" וכן רשם המפקח "כל ביסוס לספסלים על פי חלופת ביסוס רדודה (עד עומק 1.50 מטר)".

ביום 14/1/10, על אף שלא ניתן אישור או היתר חפירה מטעם העירייה, ולמרות הוראת המפקח דוד קופל, ומבלי שבוצעו פעולות מקדימות לשם איתור קוי המים והסניקה, בוצעו קידוחים בנקודות שסומנו כאמור לעיל, וזאת בנוכחות המערער 3. כתוצאה מאחד הקידוחים, נפגע קו סניקה ביוב, והחלו לצאת מקו הסניקה שפכים גולמיים אשר זרמו לנחל קנה וזיהמו את מי הנחל.

פסק דינו של בית המשפט קמא

3. בית המשפט קמא קבע **בהכרעת הדין** כי:

השפכים שפרצו מקו הסניקה הגיעו אל נחל קנה. אין מדובר רק בהסתברות הגעת השפכים אל הנחל, אלא

בגלישתם בפועל לערוץ הנחל.

ספק אם יש ממש בגירסת המערערים כי הם קדחו את הקידוחים בהתאם ל"מפת עדות" שהיתה בידיהם, אך לצורך הדיון מניח ביהמ"ש כי המערערים פעלו, כטענתם, על פי "מפת עדות" שהיתה בידיהם. גם בהנחה זו, אין בכך כדי להסיר אחריותם, הואיל ומדובר בעבירות של אחריות קפידה, והסתמכות על "מפת עדות" אין בה בבחינת "עשה כל שניתן למנוע את העבירה", כאמור בסעיף 22(ב) לחוק העונשין.

המערערים לא הוכיחו טענתם כי קיימת סטיה במיקומו של קו הסניקה בפועל, בשטח, בהשוואה לסימונו במפת העדות שהיתה, לטענתם, בידיהם בעת ביצוע העבודות. מעדויות חלק מן העדים עולה, שלא היתה סטיה כאמור.

בית המשפט קמא נתן אמון מלא בעדותו של המפקח קופל כי הזהיר את המערערים 2, 5 לבל יקדחו במקום בו אמורים היו להיות הספסלים.

בית המשפט דחה את הטענה כי יומן העבודה ת/17 הוא מזויף, ומציין, כי גם אם יש ממש בטענה שמסמך זה נרשם בדיעבד, אין בכך כדי לשלול העובדה שקופל הזהיר את המערערים 2, 5 לבל יבססו הספסלים בקידוחים.

בית המשפט מצטט באריכות את עדותו של המערער 2, וקובע כי היא אופיינית בהתפתלויות והתחמקויות, וכי אין לתת אמון בגירסתו. בית המשפט קובע כי המפקח קופל הזהיר את המערער 2 בדבר הסכנה שבקידוח, וכי המערער היה מודע לסיכונים שיש בקידוחים.

המערערים 2, 5 לא שיעו לאזהרתו של המפקח קופל, אשר מילא תפקידו בפיקוח על העבודות, אף שאזהרתו נאמרה בעל פה.

המערער 3 ידע שבסמיכות למקום הצבת הספסלים, בשיטת הקידוח לעומק של 4.5 מטר, מצוי קו סניקה, אך לא נקט בפעולות שהיה בהן כדי לאתר את מיקום הקו, בדרך של חפירות גישוש, או בירור בדרכים אחרות מדויקות יותר.

למערער 5 היה ברור כי שיטת ביסוס הספסלים על ידי קידוחים לעומק - מסוכנת היא. המפקח קופל הזהירו, ואסור היה לו להתעלם מאזהרות אלה. הכיתוב שכתב המערער 5 ביומן העבודה מעיד בעליל על הזלזול שגילה ביחס לאזהרות של המפקח.

4. בית המשפט קמא דחה את עתירת המערערים **להימנע מהרשעה**. ביהמ"ש סבור כי בעבירות של איכות הסביבה מדובר למעשה בפגיעה בחיים ממש, ולא רק באיכות החיים. העובר עבירות אלה, עובר עבירות חמורות. סיום ההליך באי הרשעה, על אף שהמערערים זלזלו והתעלמו מאזהרתו של המפקח קופל, יהיה בכך מסר בלתי ראוי לציבור. בנוסף מציין בית המשפט כי המערערים לא הצליחו להראות כי בהרשעתם תהיה פגיעה

קונקרטי. ולבסוף, כי המערערים לא הביעו מלת חרטה אחת, אלא חזרו וטענו כי פעלו כפי זכותם וכדין (קרי - על סמך "מפת עדות"), וכי אין עליהם כל אחריות.

5. **בגזר הדין** חזר בית המשפט שוב, בהקשר לבקשה חוזרת של המערערים להימנע מהרשעתם, על כי מעשיהם מצויים ברף חומרה גבוה; כי הם זלזלו ורמסו ברגל גסה את האזהרות שהוזהרו לבל יקדחו במקום; כי הם גילו התנהגות מתנשאת, שאיש לא ילמד אותם כיצד לבצע עבודתם, הם יודעים הכל; כי הם לא נטלו אחריות ואינם נוטלים אחריות; וכי המסר שיש להעביר לציבור במקרים של פגיעה בתשתיות מים הוא מסר של החמרה בענישה, ואם מקרה זה יסתיים באי הרשעה, יהיה בכך מסר שלילי לחברה ולציבור.

6. **לענין העונש**, עמד בית המשפט בגזר הדין על החומרה בעבירות של איכות הסביבה. הזרמת שפכים גולמיים למי נחלים מביא לזיהום מי התהום, דהיינו, מי השתיה שלנו. בית המשפט קבע כי במישור הערך החברתי שנפגע מביצוע העבירות, חייבת לבוא החמרה בענישה, כי בנפשנו הדבר.

מדיניות הענישה במקרים של פגיעה בסביבה היא מדיניות של החמרה והטלת קנסות גבוהים ביותר.

הנסיבות במקרה זה חמורות ביותר: המערערים היו מודעים לסיכון, והם גם הוזהרו לבל יקדחו, אלא שהם - איש לא ילמד אותם שיטות עבודה, הם יודעים יותר מאחרים (כביכול), והם יפעלו כפי דעתם.

בסופו של דבר גזר בית המשפט על המערערים את העונשים כמפורט בפיסקה 1 לעיל.

הערעור

7. המערערים ערערו הן על הכרעת הדין, הן על דחיית בקשתם להימנע מהרשעה, והן על גזר הדין. במהלך הדיון לפנינו, ולאחר שהבענו דעתנו בנוגע להכרעת הדין, חזרו בהם המערערים מהערעור על הכרעת הדין, והודיעו כי הם ממקדים את הערעור אך לשאלת הרשעתם של המערערים 2, 3, 5, ולשאלת העונש.

נימוקי הערעור בסוגיית ההימנעות מהרשעה

8. המערערים נסמכים בראש ובראשונה על הלכת רע"פ 3515/12 מ"י נ' דוד שבתאי, שם קבע ביהמ"ש העליון כי כאשר מדובר בעבירות אסדרתיות מסוג אחריות קפידה, שיקול הדעת באשר לאי הרשעתו של הנאשם יופעל בגמישות רבה יותר, והנטל המוטל על הנאשם להראות את עצמת הפגיעה בו כתוצאה מההרשעה, הוא פחות.

לטענתם, מקרה זה הוא מקרה מובהק להימנעות מהרשעה.

יש לראות בפגיעה בקו הסניקה לכל היותר טעות אנוש בתום לב, בין היתר נוכח העובדה שהמדידות בשטח נעשו בהתאם ל"מפת עדות" (מפת "as made") שנמסרה למערערים ע"י המפקח מטעם העירייה, דוד קופל, והיתה אי התאמה בין מפת העדות לבין מיקומו של קו הסניקה במציאות. כמו כן, לטענתם, הם לא הוזהרו באופן מפורש ע"י המפקח או גורמים אחרים בעירייה. מה שדוד קופל אמר היה רק בגדר אזהרה כללית "חבר'ה, תעבדו בזהירות", ולא מעבר לכך.

המערערים נטלו אחריות מלאה לתיקון התקלה, ופעלו מיידית ועל חשבונם, בסכום כולל של כ- 300,000 ₪, לתיקון הפגיעה בקו הסניקה.

השפכים שיצאו מקו הסניקה כלל לא הגיעו לנחל קנה, ובוודאי שלא זיהמו אותו, כך שהתוצאה מבחינת איכות הסביבה היתה מזערית ונקודתית. בכל מקרה, האירוע כולו היה נקודתי וארך זמן קצר ביותר, כך שכמות השפכים שיצאה מקו הסניקה היתה מינורית ובלתי משמעותית.

המערערים 2, 3, 5 לא הורשעו מעולם בעבירה פלילית כלשהי.

המערערים לא הפיקו ולא היתה להם כל כוונה להפיק תועלת אישית מביצוע העבירות או להתעשר באופן כלשהו על חשבון הציבור כתוצאה מביצוע העבירות.

הרשעה עלולה ברמת וודאות גבוהה להכתיים את המוניטין המקצועי של המערערים ולפגוע בעתידם התעסוקתי.

המערערים 2, 3 הם מהנדסים, והרשעה עשויה לפגוע ביכולתם לחדש את רישומם ולפגוע פגיעה חסרת תקנה במשלח ידם.

המערער 5 הוא קבלן עבודות בניה, והמנהל והבעלים של המערכת 4. גם פרנסתו עשויה להיפגע באופן קשה כתוצאה מהרשעה, שכן במכרזים רבים של גופים ציבוריים ישנה דרישה להציג אישור על העדר עבר פלילי.

הסבירות שהמערערים יעברו עבירות נוספות היא אפסית שכן מדובר באנשים נורמטיביים, ללא כל עבר פלילי, כאשר העבירות הללו מהוות אירוע נקודתי ובודד, ולא דפוס התנהגות של מי מהם.

נוכח כל האמור, הנזק שייגרם למערערים עולה לאין ערוך על האינטרס הציבורי שבהרשעתם, ועל כן יש מקום וצידוק להימנע מהרשעתם.

נימוקי הערעור בענין העונש

9. לטענת המערערים, העונשים שהוטלו עליהם חמורים מאלה שהוטלו על נאשמים שעברו עבירות דומות, בנסיבות חמורות יותר.

מדובר, במקרה זה, באירוע חד פעמי, מקומי ונקודתי, שלא נגרם מחמת אדישות או רשלנות של המערערים, וספק אם בכלל היתה בידם היכולת למנוע את הפגיעה בקו הסניקה, נוכח הסטייה במפת העדות.

מי הביוב כלל לא הגיעו לנחל קנה, ולא לקירבתו, ובוודאי שלא זיהמו אותו.

המערערים נטלו אחריות על הפגיעה בקו הסניקה במובן זה שעשו כל הנדרש כדי לתקנו, והוציאו סך של כ- 300,000 ₪ לצורך כך.

יש להפחית הקנסות ולהעמידם בתחום הענישה שנקבע במקרים בהם נדונו עבירות דומות, היינו, קנס של עד 100,000 ₪ לתאגיד, קנס של עד 20,000 ₪ ליחיד.

תגובת המשיבה

10. לטענת המשיבה, אין מקום להימנע מהרשעה, בנסיבות תיק זה. המערערים קיבלו הנחיה מפורשת לא לקדוח לעומק, אך התעלמו ממנה. הם קדחו מבלי שביקשו היתר חפירה, ומבלי שביצעו בדיקות מינימליות.

טענתם כי עבדו על פי "מפת עדות" היא טענה בעלמא, שכלל לא הוכחה במשפט.

מקרה זה חמור לא פחות ממקרה דוד שבתאי (רע"פ 3515/12) הואיל והיתה כאן הוראה ברורה של המפקח לא לקדוח לעומק. גם הנזק שנגרם היה נזק משמעותי, ונדרשו יומיים של עבודה אינטנסיבית, ומאות אלפי שקלים, כדי לתקן את קו הסניקה.

יש ראיות טובות לכך שהמים כן הגיעו וחדרו בפועל למי נחל קנה, וגרמו לזיהום מי הנחל. מפנה לדו"ח ת/1 של רונן זהבי מהמשרד לאיכות הסביבה, המציין שבמשך שעתיים-שלוש זרמו מי ביוב לנחל קנה, ומכאן שבחישוב גס זרמו לנחל קנה כ- 1,000 מ"ק.

המערערים עד עתה לא לקחו אחריות, והם סבורים וטוענים עד עתה, שאין כל פסול בדרך שפעלו, הואיל ועבדו לפי מפת עדות, שזו הפרקטיקה המקובלת, ושלא ניתן להטיל אחריות עליהם בגין אי ההתאמה בין המפה למציאות.

המערערים לא הראו כל פגיעה קונקרטית שעלולה להיגרם להם כתוצאה מההרשעה.

11. לעניין העונש טענת המשיבה היא כי הקנס שהוטל על המערערת 1 הוא מידתי ביחס לגודל החברה.

הסכום של כ- 300,000 ש"ח ששולם כדי לתקן את קו הסניקה, שולם ע"י המערערת 1 ולא ע"י המערערים 2, 3, 5 אישית, ולכן אין זה נימוק המצדיק הפחתה בקנסות שהוטלו עליהם.

דיון והכרעה בשאלת ההרשעה

12. כנקודת מוצא לדיון נצטט את ההלכה הכללית, לפיה

"ככלל, ביטולה של הרשעה במערך הענישה בפלילים הוא **ענין חריג שבחריג**, המתאפשר **בנסיבות מיוחדות** בהתקיים אחריות פלילית, סטייה מחובת הרשעה וענישה היא, על כן, **ענין חריג ביותר**. ניתן לנקוט בה **אך במצבים נדירים** שבהם, באיזון שבין הצורך במימוש האינטרס הציבורי באכיפה מלאה של הדין, לבין המשקל הראוי שיש לתת לנסיבות האינדיבידואליות של הנאשם, גובר בבירור האינטרס האחרון. כאשר מתקיים **חוסר איזון נוקב** בין הענין שיש לציבור באכיפת הדין, לבין עוצמת הפגיעה העלולה להיגרם לנאשם מהרשעתו וענישתו, עשוי בית המשפט להשתמש בכלי ה**נדיר** הנתון בידו ולהימנע מהרשעת הנאשם" (רע"פ 11476/04 מ"י נ' **חברת השקעות דיסקונט**, בפסקה 32).

דברים דומים נאמרו למשל גם בדנ"פ 8062/12 מ"י **המשרד להגנת הסביבה נ' חברת נמלי ישראל** (בפסקה 15), "שיש להימנע מהרשעה **רק בנסיבות יוצאות דופן**, כאשר היחס בין הנזק הצפוי לנאשם כתוצאה מההרשעה לבין חומרת העבירה והתועלת של ההרשעה לאינטרס הציבורי אינו סביר".

13. בפרשת רע"פ 3515/12 מ"י נ' **דוד שבתאי** נקבעה בענין זה הלכה חדשה, בכל הנוגע לעבירות אסדרתיות של אחריות קפידה. וכך סוכמה שם (בפסקה 39) ההלכה:

"עם זאת, נראה כי גם ביישום ההלכה הנוהגת, כפי שנקבעה בענין **כתב** ובפסיקה שצעדה בעקבותיו, בית המשפט אינו עוצם את עיניו למאפיינים המיוחדים של העבירות האסדרתיות, ואין מניעה לתת לנתון זה משקל באיזון הכולל. כפי שצוין, **חומרת העבירה ונסיבות ביצועה** הן שיקול שנלקח בחשבון באיזון שקבעה הפסיקה לבחינת שאלת ההימנעות מהרשעה בפלילים, בין האינטרס הציבורי שבהרשעה לבין נסיבותיו הפרטניות של הנאשם והנזק שייגרם לו כתוצאה מן ההרשעה. ככל שהעבירה שעבר הנאשם ונסיבות ביצועה הן ברף הנמוך, כך פוחת האינטרס הציבורי שבהרשעה. כפועל יוצא, ניתן להקל על הנטל המוטל על כתפי הנאשם להראות את עצמת הפגיעה שתיגרם לו כתוצאה מן ההרשעה כתנאי לאי הרשעתו בדין. בנוסף, צודק בית המשפט המחוזי בהערתו כי בעבירות מעין אלו, שאלת שיקום העברין - כשיקול מרכזי שעליו עמדה הפסיקה ביחס לנושא ההימנעות מהרשעה - אינה רלוונטית. מכיוון שבמצב הדברים הרגיל מדובר בעבירות הנעברות על-ידי אנשים ללא מעורבות קודמת בפלילים, אין מדובר, ככלל, בסיטואציה של עברין טעון שיקום. לסיכום - הגם שההלכה הקיימת שלפיה הרשעה בפלילים היא הכלל, והימנעות ממנה היא החריג, עומדת בעינה, ניתן להחיל הלכה זו בגמישות רבה יותר כאשר מדובר בעבירות אסדרתיות של אחריות קפידה".

מדברים אלה עולה כי, גם בעבירות אסדרתיות של אחריות קפידה, ההרשעה היא הכלל, וההימנעות מהרשעה היא

החריג. יחד עם זאת, בעבירות אלה ניתן להחיל את הלכת **כתב** בגמישות רבה יותר, והכל כנגזרת של חומרת העבירה ונסיבות ביצועה.

יצוין כי בענין **דוד שבתאי**, בית המשפט העליון לא הכריע בשאלה האם במקרה זה נתקיים המבחן של העדר יחס סביר בין הנזק הצפוי לנאשם כתוצאה מן ההרשעה לבין חומרת העבירה (ר' פסקה 40, שם).

במלים אחרות, בית המשפט העליון לא קבע, על יסוד ניתוח של נסיבות המקרה הספציפי, כי בנסיבות אלה ראוי להימנע מהרשעה. בית המשפט העליון קבע, כי גם אם יניח לצורך הדיון שהיה מקום להרשיע את המשיבים, הרי בשלב זה תישאר הכרעתו של ביהמ"ש המחוזי (אי הרשעה) על כנה, וזאת אך בשל חלוף הזמן ממועד ביצוע העבירות (כמעט 10 שנים) והעובדה שמדובר בדיון ב"גלגול שלישי".

14. לענייננו, יש להדגיש תחילה, כי לאחר שהמערערים חזרו בהם מהערעור על הכרעת הדין, כל העובדות והממצאים כפי שנקבעו בהכרעת הדין הם חלוטים, ואין להיזקק לכל טענה אשר אינה מתיישבת עם העובדות והממצאים הללו.

כך, לענין טענת המערערים כי היתה סטיה ואי התאמה בין מפת העדות שלטענתם היתה בידיהם לבין המציאות בשטח - טענה זו אינה יכולה לעמוד להם, הואיל ובית המשפט קבע כי המערערים לא הרימו הנטל שהיה מוטל עליהם להראות קיומה של סטיה, וכי מעדויות חלק מהעדים עולה, שלא היתה סטיה (עמ' 134). כך גם לענין טענת המערערים, כי המים לא הגיעו בפועל לנחל קנה ולא זיהמו אותו - גם טענה זו אינה עומדת להם כיום, משקבע בית המשפט במפורש שהשפכים הגיעו בפועל לערוץ הנחל (עמ' 126).

גם טענתם כי הם לא הוזהרו במפורש ע"י קופל - אינה עומדת כיום, משקבע בית המשפט כי המפקח קופל הזהיר את המערערים לבל יקדחו במקום, ואמר להם להפסיק את הקידוח (עמ' 135 - 137, וכן עמ' 140 - 141).

15. הערה שניה שיש לזכור היא, שאיננו מכריעים עתה לפי נטיות לבנו ולפי מה **שאו**לי היינו מחליטים, לו ישבנו אנו בתיק זה בערכאה הראשונה. השאלה העומדת לפתחנו איננה מה אנו היינו מחליטים בנסיבות הענין, אלא האם החלטתו של בית המשפט קמא שגויה היא, ושגויה במידה כזאת אשר מחייבת את התערבותנו.

נציין בהקשר זה כי בית המשפט קמא לא התעלם כלל ועיקר מהפסיקה המחייבת בסוגייתנו, לרבות פסק הדין בענין **דוד שבתאי**, אותו ציטטנו לעיל.

16. כאמור לעיל (פסקה 13), השאלה היא, בסופו של דבר, שאלת חומרת העבירה ונסיבות ביצועה. בענין זה, קבע בית המשפט קמא בצורה ברורה, כי המפקח קופל הזהיר את המערערים לבל יקדחו במקום ואמר להם להפסיק את הקידוח (עמ' 135 - 137) אולם הם לא שעו לאזהרתו, וזלזלו בה (עמ' 140 - 141).

17. קביעה זו היא קביעה חלוטה, שאין עליה ערעור, אך רק כדי לסבר את האוזן, נביא חלק מן העדויות

המבססות אותה, לרבות עדויות של המערערים עצמם.

המפקח דוד קופל העיד, בחקירתו ב"משטרה הירוקה" (ת/16) כי בתאריך 5/1/10, משמע, כשבוע וחצי לפני האירוע, ערך סיור משותף במקום יחד עם המערער 5, ונתן לו הנחיה לא לבצע קידוחים במקום הזה. יומיים אח"כ, נתן לו הוראה לבצע ביסוס רדוד, קרי, בעומק של 1.5 מטר. כ"כ העיד (שם) כי נתן הוראה בענין זה גם למערער 2, ואמר לו שימצא חלופת ביסוס רדוד לספסלים בשצ"פ הנחל.

ובבית המשפט העיד קופל, כי לאחר הספסל הראשון שבוצע, ביקש מהמערערים 2, 5 להפסיק את הצבת הספסלים בשטח הקידוח, וזאת מחשש לפגיעה בקיום הנמצאים בתת-הקרקע באזור (עמ' 40). לדבריו, הוא נתן הוראה מפורשת למערערים לא לקדוח בכל השצ"פ (עמ' 50, עמ' 56). הפגיעה בקו הסניקה אירעה, לפי עדותו, כשבוע לאחר שנתן את ההוראה (עמ' 40).

יש להדגיש כי עדותו זו של המפקח קופל נתמכת בעדותו של המערער 5 ב"משטרה הירוקה" (ת/21) שם העיד כך:

ש. האם דוד קופל הזהיר אותך לגבי קיומו של קו הסניקה בדיוק בהקשר הזה של ביסוס הספסלים?
ת. אז מה אם הוא הזהיר אותי. זה בסדר, אני עובד לפי תכנית... זה מול תכנית עדות as made."

ובהמשך:

ש. ... אולי דוד קופל בכל זאת צדק כשהזהיר אותך ואתה טעית שלא עשית כדבריו?
ת. להזהיר הוא יכול וזה בסדר. אבל אני עובד לפי תכנית...
ש. למעשה, היית מודע אחרי שהוא הזהיר אותך לסכנה שתפגע בקו.
ת. כן. נו, ברור. יש סכנה בכל דבר שבתשתיות שאני עושה, תמיד יש סכנה."

עדויות של קופל נתמכת גם בעדותו של המערער 2 ב"משטרה הירוקה" (ת/23) שם העיד כי

ש. המפקח של העירייה דוד קופל ביקש לשקול שנית את נושא הביסוס. זהו.
ש. למה?
ת. הוא ביקש שנעשה פלטות, ולא קידוחים."

אמנם, בעדותו בבית המשפט חזר בו מדברים אלה, וטען שקופל לא נתן **הוראה** בענין קידוחים, אלא אלה היו יותר "חילופי דעות" לא מחייבים בינו לבין קופל. אך בית המשפט קבע בהכרעת הדין (עמ' 137) כי אינו נותן אמון בעדותו זו, וכי קופל אכן הזהיר את המערער 2 בדבר הסכנה שבקידוח (עמ' 140), אולם הוא התעלם מאזהרותיו (עמ' 141).

בית המשפט אף הוסיף, ביחס למערער 5, כי הכיתוב שמערער זה כתב ביומן העבודה ת/17 ("נמסר לפיקוח כי קיימת תכנית עדות של קו הסניקה ואנו עובדים עפ"י התכנית") מעיד בעליל על הזלזול שגילה מערער זה ביחס

לאזהרותיו של המפקח (עמ' 141 - 142).

18. אנו סבורים כי התעלמותם של המערערים מהאזהרה וההוראה של המפקח, שלא לקדוח, מחשש לפגיעה בקיום הנמצאים בתת הקרקע, היא שמשווה למקרה זה נופך של חומרה רבה מכפי שמנסים המערערים לשוות לו. בצדק קבע בית המשפט קמא "כי מעשי הנאשמים מצויים ברף חומרה גבוהה. הנאשמים זלזלו ורמסו ברגל גסה האזהרות שהוזהרו לבל יקדחו באותו מקום". ונזכיר את שאמרנו לעיל, השאלה של הרשעה או הימנעות מהרשעה, גם לפי הלכת **דוד שבתאי**, היא נגזרת (בראש ובראשונה) של חומרת העבירה ונסיבות ביצועה.

19. נוסף, כי החלטת המערערים לקדוח חרף אזהרות המפקח ובניגוד להן, היתה מבוססת על כך שהיתה בידיהם, לטענתם, "מפת עדות", והם עבדו לפיה. אלא שבענין זה קבע בית המשפט קמא כי קיים ספק אם יש ממש בגירסתם כי היתה בידיהם מפת עדות (עמ' 130 - 131). מכל מקום, בית המשפט היה מוכן להניח לטובתם כי היתה מפת עדות, ונימק מדוע אין די בכך. ואנו נוסף, כי איננו רואים את ההגיון בטענת המערערים שהם לא שעו להוראתו של קופל משום שבידיהם מפת עדות, והם עובדים לפיה. הרי דוד קופל הוא זה שנתן להם (לטענתם) את מפת העדות, ובכל זאת הורה להם שלא לקדוח. אז מה הטעם, בנסיבות אלה, להשיב לו: זה בסדר, יש לנו מפת עדות?

20. גם אם נכון שמדובר בתקלה נקודתית שאירעה, לא ניתן לקבל את טענת המערערים כי מדובר בטעות אנוש בתום לב. מדובר בהתעלמות מהוראות שנתן להם המפקח במסגרת תפקידו, ואשר היה מחובתם לציית להן. מדובר בכך שהמערערים - וכך קבע ביהמ"ש - לא עשו כל שניתן למנוע את העבירה. ויש לזכור כי מדובר בתקלה שהיתה די צפויה ומסתברת, שכן המערערים ידעו שבסמיכות מקום מצוי קו סניקה (ר' הקביעה בעמ' 141 להכרעת הדין כי המערער 3 ידע על כך), והמערער 5 העיד מפורשות (ת/21) כי, אחרי שהוזהר ע"י קופל, הוא היה מודע לסכנה שיפגע בקו הסניקה.

21. יש להעיר כי כל האמור לעיל בענין אזהרתו של המפקח קופל, וההתעלמות ממנה, נאמר ביחס למערערים 2, 5 בלבד, ולא ביחס למערער 3, שלא הוזהר ע"י קופל, ולא דיבר עם קופל מעולם.

למרות זאת, דעתנו היא שגם התנהגותו שלו היתה ברף חומרה גבוהה, שאינו מצדיק הימנעות מהרשעה: המערער 3 היה מהנדס הביצוע של הפרויקט. מעדותו עולה בבירור, שהוא ידע ידוע היטב על קיומם של קווי תשתית/קו סניקה במקום. הממונים אף הנחו אותו מפורשות להתרחק ככל האפשר מקווי התשתית/קו הסניקה. הוא זה שקבע וסימן את המיקום של הקידוחים. על אף שידע, כאמור, שבסמיכות מקום מצוי קו סניקה, ואף הוזהר ביחס אליו, וקיבל הנחיה להתרחק ככל האפשר, הוא קבע את מיקום נקודות הקידוח על סמך "מפת עדות" בלבד^[1], מבלי שבדק מיקום קו הסניקה באמצעות מודד מוסמך (ר' הכרעת הדין, בעמ' 132 למטה), ומבלי שערך חפירות גישוש. בית המשפט קמא ציין בענין זה (בעמ' 133) כי העד מוטי הוניג "הסביר באופן ברור וחד משמעי ונחרץ כי אין להסתמך על "מפת עדות" ככל שידוע שבמקום מצוי קו סניקה, וכי חובה לערוך חפירות גישוש בטרם קידוח". נציין גם כי המערער 3 היה זה שהיה נוכח במקום בעת ביצוע הקידוח שגרם לפגיעה בקו הסניקה. בנסיבות אלה נראה לנו כי, הגם שאת ענין ההרשעה, בנוגע למערערים 2, 5, אנו מבססים במידה רבה (אך לא רק) על כך שהם הוזהרו וקיבלו

הוראה מפורשת מהמפקח, אך התעלמו ממנה, אותו דין חל גם בעניינו של המערער 3, על אף שמערער זה לא קיבל אזהרה או הוראה מאת המפקח.

22. כבר ציינו לעיל, כי טענת המערערים שמי הביוב לא הגיעו בפועל לנחל ולא זיהמו את מי הנחל, אינה עומדת להם, שהרי בית המשפט קבע בהכרעת הדין כי השפכים הגיעו בפועל לערוץ הנחל. בהקשר זה נפנה את תשומת הלב למוצג ת/1 שם ציין רונן זהבי כי במשך שעותיים-שלש זרמו מי ביוב לתוך הנחל, וכי בחישוב גס זרמו לנחל 1,000 מ"ק של שפכים. מר זהבי לא נחקר על כך, בעדותו בבית המשפט.

23. לא ברור לנו מדוע מתהדרים המערערים בעובדה שהם תיקנו בעצמם ועל חשבונם את הפגיעה בקו הסניקה, וכי הדבר עלה להם כ- 300,000 ₪. וכי מי היה צריך לתקן, ולשאת בעלות התיקון, אם לא המערערים?

ואגב, עצם העובדה שהעבודות לתיקון התקלה נמשכו כיומיים, ועלו כ- 300,000 ₪ מוכיחה כי אין המדובר כלל ועיקר בענין של מה בכך, אלא בפגיעה רצינית ומשמעותית.

24. המערערים הם אלה שגרמו לנזק, ועל כן, והדבר מובן מאליו, הם אלה שדאגו לתקן את הנזק. אך נכונה קביעת בית המשפט קמא (וקביעה זו שימשה אחד הנימוקים לדחות בקשתם להימנע מהרשעה) כי הם לא נטלו אחריות (משפטית) על מעשיהם ומחדליהם, ולא הביעו כל חרטה. להיפך, עד היום אווזים הם בדעתם, שפעלו כדין, ושלא היה כל פסול במעשיהם, משום שפעלו עפ"י מפת עדות, שלטענתם (שלא הוכחה) נמסרה להם.

25. לבד מחומרת העבירה ונסיבות ביצועה, יש לשקול גם, כשיקול מרכזי בסוגייתנו, את השאלה האם המערערים הרימו את הנטל להראות כי הפגיעה שתיגרם להם כתוצאה מההרשעה אינה מידתית ביחס לאינטרס הציבורי בהרשעתם (פס"ד **שבתאי**, בפיסקה 40). הגישה שהתפתחה בפיסקה היא, כי מוטל על הנאשם להראות נזק מוחשי קונקרטי שעלול להיגרם לו כתוצאה מן ההרשעה, ואין להסתפק בתרחישים תאורטיים (רע"פ 9118/12 **פריגין נ' מ"י**, בפיסקה 10, רע"פ 8627/12 **הנסב נ' מ"י**, בפיסקה 12). אולם בהלכת **שבתאי** נקבע (בפיסקה 39) כי בעבירות אסדרתיות של אחריות קפידה "ניתן להקל על הנטל המוטל על כתפי הנאשם להראות את עצמת הפגיעה שתיגרם לו כתוצאה מן ההרשעה". עם זאת, וגם בהתחשב בהקלת הנטל האמורה, עדיין נדרש הנאשם להראות קיומו של איזה נזק, בעל הסתברות ממשית, ואין די בהצגת חשש תיאורטי בלבד להתרחשות הנזק. יתר על כן, גם בעניין זה, כמו בכל מקרה אחר שבו עומדת על הפרק שאלת אי ההרשעה, קיימת מעין "מקבילית כוחות" בין חומרת המעשה ובין שאלת הנזק, כאשר ככל שהחומרה רבה יותר, כך יהיה על הנאשם להראות פגיעה ממשית ובעלת הסתברות גבוהה יותר, שתבוא עליו בשל הרשעתו. בענייננו, לא הציגו המערערים איזו ראיה לכך כי נזק אכן צפוי למי מהם. מערערים 2 ו-3 טוענים כי הרשעה עשויה להביא לכך ש"אולי" ישללו להם את רישיון המהנדס. וכי הם "עלולים" להיתקל בבעיה כל אימת שירצו להגיש מועמדות לתפקיד בגוף ציבורי וגם בגופים פרטיים. אשר למערער 5, זה טען כי "יתקשה" להשתתף במכרזים, בשל הדרישה של גופים ציבוריים להציג אישור על העדר עבר פלילי. משמע כי אף לפי דברי המערערים עצמם המדובר בחששות תיאורטיים, שקיים ספק אם אכן יתממשו בפועל, כאשר לאור חומרת המעשים נראה כי אין די בכך כדי להימנע מהרשעה. זאת ועוד, נראה לנו כי בכל מקרה הפגיעות הללו, שהמערערים חוששים כי יגרמו להם או למי מהם, **הן מידתיות** ביחס לאינטרס הציבורי בהרשעתם. זה "המחיר" שיהיה עליהם לשלם בשל

זלזולם בהוראות מפורשות שקיבלו מהמפקח, והנזק שגרמו בשל כך. לא ניתן לומר במקרה דנן כי "מתקיים חוסר איזון נוקב בין הענין שיש לציבור באכיפת הדין, לבין עוצמת הפגיעה העלולה להיגרם לנאשם מהרשעתו וענישתו" (רע"פ 11476/04, בפיסקה 32).

26. סיכומו של דבר אנו דוחים את הערעור ככל שהוא נוגע להחלטת בית המשפט קמא לדחות את בקשת המערערים להימנע מהרשעה.

דין והכרעה בשאלת העונש

27. באשר לקנסות שהושתו על המערערים 2, 3, 5 (היינו ₪35,000, ₪20,000, ו-₪20,000 בהתאמה), ברור שאין בקנסות בסכומים אלה כל עילה להתערבותנו, שכן, מדובר בקנסות בסכומים צנועים יחסית, ואין בהם כל חריגה ממדיניות הענישה הנהוגה. די אם נציין כי ב"כ המערערים עצמו ביקש בהודעת הערעור כי נעמיד את הקנסות, ביחס למערערים היחידים, על סך של עד ₪20,000.

28. הערעור בנוגע לחומרת העונש נוגע, לאמיתו של דבר, למערערות 1, 4, שעליהן הושתו קנסות בסך ₪300,000 ו-₪200,000 בהתאמה.

טענתן העיקרית של המערערות בהקשר זה היא, כי העונשים שהוטלו עליהן אינם הולמים את נסיבות ביצוע העבירות ואת חומרת מעשיהן; ומהווים עונשים חמורים מאלה שהוטלו על נאשמים, שעברו עבירות דומות, בנסיבות חמורות בהרבה.

29. אשר לנסיבות ביצוע העבירות וחומרתן - עמדנו על כך לעיל, בהקשר לשאלת ההרשעה, ולא נחזור על הדברים שנית.

30. אשר לטענה השניה - נכון הדבר שניתן למצוא גזרי דין רבים שבהם הוטלו על החברה קנסות נמוכים מבענייננו, לרבות במקרים שהם חמורים יותר מענייננו, ראה למשל

ע"פ (חי') 2550/07 **שעת השין נ' מ"י המשרד לאיכות הסביבה** - ₪20,000

ת"פ (כ"ס) 8761-12-12 **מ"י נ' ש.כ.ן. הובלות ומסחר** - ₪25,000

ת"פ (ראשל"צ) 5240-11-13 **מ"י נ' י.א. גזיאל** - ₪30,000

רע"פ 1223/07 **סח עלי מורשד נ' מ"י** - ₪80,000

ע"פ (מרכז) 21967-03-11 **שמידוב נ' מ"י** - ₪160,000

ת"פ (שלום ת"א) 8724/00 מ"י נ' יונקס - ₪180,000

ת"פ (רמלה) 1013/07 המשד לאיכות הסביבה נ' מ. א. מודיעין - ₪200,000

מנגד, מצינו גם מקרים (חמורים משלנו) בהם הוטלו עונשים חמורים בהרבה מבעניינו, ראה למשל ע"פ (ת"א) 23084-02-14 דור וצורי נ' המשד להגנת הסביבה - ₪500,000 על החברה; ששה חודשי עבודות שירות, וקנס ₪200,000 על מנהלה.

רע"פ 2844/15 ארזים חב' קבלנית למיחזור נ' המשד לאיכות הסביבה - ₪300,000 על החברות; 60 ימי מאסר, וקנס ₪200,000 על מנהלן.

ת"פ (שלום ת"א) 9467/04 מ"י נ' איגוד ערים דן לביו - ₪800,000

31. איננו מתעלמים מכך שמקרים אחרונים אלה היו חמורים, לאין ערוך וללא כל השוואה, מהמקרה שלפנינו, אולם גם העונשים שהוטלו בהם היו חמורים בהרבה מבעניינו (כולל מאסר בפועל). מנעד הענישה הוא רחב ביותר, ובסופו של דבר כל מקרה נבחן לפי חומרתו ולפי נסיבותיו, הקשורות ושאינן קשורות לביצוע העבירה. במקרה שלפנינו, בשים לב לעובדה שהמערערים אינם אנשים שעיסוקם בכך או שפוגעים באיכות הסביבה ומזהמים את סביבתם באופן מתמשך; ולעובדה שבכל אופן, מדובר בתקלה חד פעמית; ולעובדה שהם הוציאו סך של כ- ₪300,000 על מנת לתקן את הפגיעה בקו הסניקה; ובהתחשב במדיניות הענישה הנהוגה, כפי שהיא עולה מגזרי הדין שאיזכרנו לעיל ואחרים; נראה לנו ראוי להפחית במקצת את הקנסות ולהעמידם על סך ₪230,000 ו- ₪130,000 בהתאמה.

לסיכום

32. (א) אנו דוחים את הערעור בענין הרשעתם של המערערים 2, 3, 5.

(ב) אנו מקבלים את הערעור בענין העונש, ומעמידים את הקנסות על סכומים אלה:

המערערת 1 - קנס בסך ₪230,000

המערערת 4 - קנס בסך ₪130,000

(ג) יתר חלקי גזר הדין בת"פ (ראשל"צ) 29682-08-12 יעמדו בעינם, ללא שינוי.

ניתן היום, כ"ח חשוון תשע"ו, 10
נובמבר 2015, במעמד הצדדים.

ד"ר שמואל
בורנשטיין, שופט

צבי דותן, שופט

יעקב שפסר, שופט
אב"ד

[1] שהוא עצמו אישר בעדותו כי תמיד יכול להיות פער בין מפה לבין המציאות (עמ' 107, ש' 28 - 29).